

Lackfi János Időeltolódás

Kulcsom kettőt fordul, akkor minden rendben, nem hagyta benne belülről. A szalonba lépek, vattaszerű, zilált hajjal ül nagyanyám a karszékben. Látszik rajta, álomból ébredt. Köszönök, lepakolok, a gyümölcsjoghurt, a fő családok, melyet zavarodott korára gyermekes mohósággal hörpöl, az asztalra kerül. Ingázom a konyha és a nappali között, hol nagyanyám még kábultan üldögél, lerámolom, letörlöm a morzsás asztalt. A konyhakredencen kenyeret szelek, vaj nincs, erre nagyanyám azt mondaná, nem baj, úgyis sok a savam. Magához tér, ő töri meg a csendet:

– Sajnálak téged.

Ez új. Hogy sajnál. Egyszer még a karácsonyi ajándéka is csak annyit jegyzett meg: „Szép, szép, látom örökölni akartok utánam!” Jó, ha sajnál, sajnál. Nekem viszont meg kell etetnem, be kell adnom a gyógyszerét.

– Miért? – teszem az asztalra a tányért.

– Hallottad a változásokat, nem? Téged is érintenek.

Híreket hallgathatott? S mit értett ki belőlük nagyanyám, aki oly kevésbé tudja követni az amúgy is szövevényes politika tiltóli játékait?

– Hova mész most? Van hova menned?

– Otthonról jövök, s találkozóm van valakivel.

– Nem tanácsos ilyenkor mutatkozni. Inkább utazz falura.

– Nem terveztem. Itt van, ugye, a munkám.

– Munkád, milyen munkád?

Zavaros kérdés, kár volna belemenni. Nagyanyám nemigen ismer el mást munkának, mint a kertészetet, mert ő és férje evvel foglalkoztak, az orvostudományt, mert ennek édesapja művelője volt, s a műszakiakat, mert a fia fizikus. Mit mondjak neki, hogy szabadúszó vagyok, félig halasztott szakokkal az egyetemem?

– Tanulsz, nem? Azt nem tudnád elhalasztani?

Furcsa, ő, akivel lehetetlen megértetni a halasztás intézményét. Persze a progresszív agyérelmeszesedés nem tréfa. Az orvos azt mondta, minél több mindent ráhagyni, minél kevesebbszer szembesíteni a ténnyel, hogy hát ugye már nem egészen...

– El lehetne éppen – térek ki.

– Na és abban az esetben hova mennél? Itt, Pesten vigyázni kell, az emberek komiszak, szeretik, ha a másíknak fáj. Nálatok az iskolában még nem vezették be ezeket a rendelkezéseket?

Ekkor valami felrémlik. De hisz annak már hatvan

éve... Akkor szóródott szét a család, a Mehrek nagy része Nyugatra emigrált, kivéve a két szerencsést, az egyik, Böske már korábban ágyban, kábítószer hatása alatt cigarettázott, magára gyújtotta a paplant s a házat, a másik, Ernő hastífuszban halt meg az első világháború alatt. Valami pocsolyából ivott halálos szomjasan. Csak a dédnagyanyám, Aranka maradt itthon családostul. Vállalva, ami vállalható. Ezt ugyan csak nemrég mesélte anyám, valahogy nem volt téma.

– Te milyen nyelven beszélsz?

– Franciául – folytatom, hogy ne hazudjak.

– És németül nem?

– Azt csak szeretnék.

– Szeretnél, nem szeretnél, kénytelen leszel. Kikényszerítik. Van ismeretséged vidéken?

– A nagynénikém, egy somogyszéli faluban.

– Megbízható?

– Hát persze.

– Nem olyan persze. Hogy rokonod ő neked?

– Apai nagyanyám testvére.

– A nagyanyád az a varrónő, igen, dolgoztattam már vele. S mikor indultok?

Ez az első pont, ahol csak hazugság árán haladhatok tovább. Összesöpröm a morzsát, a lecsöpögött, asztalra száradt paradicsommagokat, rendet teszek. Most jut eszembe, hazudni se kell. Nagynénikém, akit csak keresztmamának hívunk, nemrég írt, hogy segítség kellene a szürethez.

– Most vasárnap megyünk.

– Kivel beszélted meg?

– Atyámmal.

– Az jó, ő nem követ el megfontolatlanságot. A fő, hogy légy óvatos. Udvarias, de kitérő. Ne menj bele mindenféle beszédekbe, bármilyen barátinak mutatkozik is az illető. Érted?

Engedelmesen bólintok. Nézem nagyanyám szemüveg-nagyította s most még ehhez képest is természetellenesen kitérő szemét. A szempilla kihullott, s mint ha enyhe pír színezné az orrcimpát, szemhéjat. Pedig főleg lenne megrendültsége számlájára írni e jeleket. Talán csak nemrég megfázásából maradtak vissza. Szemügyre veszem öltözékét. A belső szobából harisnyát hozok, vegye föl, megfázik. Belecihelődik. Utána beszél tovább, hosszú csendekkel megszakítva.

– Az a rokon tudja, hogy te mész?

– Igen – megyek bele most már az első hazugság-

ba. A rögeszme a jelen szempontjából mondhatni veszélytelen. Sőt még hasznos is: ha nem szabad feltűnést kelteni, biztos nem megy el otthonról.

– Honnan?

– Üzentem neki egy megbízható emberrel. Aki arafelé indult.

– És szívesen lát? Visszaüzent?

– Igen.

– Gyermekük vannak?

– Nincsenek.

– Na, az szerencse. Úgy könnyebb nekik is. És volna neked ott munkád?

– Nagy a kert. Vannak földjeik is – merültem vissza a hatvan év előtti helyzetbe. – Most jön a szüret – tettem hozzá lelkifurdalásom enyhítésére.

– No, az jó. Addig sem vagy szem előtt. Más ismerősöd nincs?

– Van egy barátom a Délvidéken – szóltam, hirtelen elfeledve, hogy barátom már régen átszökött a határon, más szorongattatások elől.

– Az nem rossz útvonal. Tud erről, hogy a te múltadban van egy ilyen hiba?

– Tud, régi barátom.

Ekkor eszméltem rá, hogy a nappaliban ülök tétlenül, szemben nagyanyámmal, kinek álma vagy hipnózis lassan átragad rám. A konyhában vár a mosatlan edény, a szőnyegek és a padló szemetes, s én itt szövm képzeletbeli szökési terveimet a hatvan éve elmúlt Rossz elől. Megemelkedtem ültömben, de nagyanyám újabb tanácsai letaglóztak.

– Arra vigyázz, hogy ez a téma ne forogjon semmi képpen közzáján. Persze ne is kerüld feltűnően. Ne heveskedj. Igaz, te sosem voltál olyan politikusféle. Inkább mondják rád, hogy micsoda hülye, hogy nem ért ez semmihez, minthogy baj legyen. Ne hagyd, hogy provokáljanak. Komisz, komisz az ember, szereti megálázni a másikat.

Megszédültem. Mert mi az a hatvan év egy húszezer éve két lábon járó lény történetében? S melyik hatvan évről van szó egyáltalán, honnan lehetne tudni, hogy innen vagy túl vagyunk-e rajta? Végignéztem ruháimon: amúgy különködésnek ható nyakkendőm, mellényem, nadrágtartóm beleillett a képbe. Ha elővigyázatlan leszek, lefognak.

– Nem nagyon látszik az arcodon. Nyugodtan járhatasz-kelhetsz. Ugyan ez nekik nem számít. Beleesél egy kategóriába és kész. Mind beleesünk.

– Nagymamával mi lesz? – csap fel bennem az aggodalom.

– A lakást nem hagyhatom itt. Nincs, aki vigyázzon. Mond csak, azok az oldalágiak már protestánsok?

– Katolikusok.

– Az jó, a barátod milyen származású?

Meglepődtem, hogy emlékszik még szavaimra. Emlékezete általában sokat szalaszt, vissza-visszatér mondataira, egyik szava a másikba botlik.

– Magyar, persze biztos van benne szerb vér, vagy horvát. Arra elég nagy a keveredés.

– A fő, hogy végül nem esik elbírálás alá. Mond csak, a csehek felé nem tudnál te menni? Biztonságosabb.

– Nincs ismerős. Nagymama – szakítottam ki magam a varázslat alól –, itt a gyógyszere, vegye be!

Ajkát, mely a fogak támasza híján behorpadt, összeharapja, úgy nyeli a pirulákat, reszketve tölt rá vizet, mely füle mellett kétoldalt a nyakába csurog.

– Megtöröljem? – ugrom oda.

– Hagyjad, inkább egyél – biztat, s bár nemrég ettem, mardosni kezd a menekülő állandó éhségérzete. Már örülök a lakásnak, ahol (ha mindenről nem illik is) nyíltan lehet beszélni, magunk között vagyunk. Igyekszem tudatosítani, hogy kettőnk közül neki kellene ennie.

– Jöjjön, Nagymama, egyék, kihül a virsli – érek hozzá az otthonról hőtartó alufóliába göngyölve elhozott húshoz. Már hideg. Elpárolgott belőle az otthon melege. Vagy tán nem is volt meleg. Felrémlik a túlélő nevetése, ahogy titokban mindannyian röhögünk nagyanyám sületlenségén, de nem megy. Gyomrom ideges készenlétben remeg, a virslivel beletűrok a mustárba, harapok. Megrohan az ehetnék, mohón magamba tömöm a három szelet, Nagyanyám ízlése szerint vékonyra vágott kenyérszeletet, a virsli, sajtot, paradicsomot, paprikát. Feltémem a joghurt, nagyanyám kedvenc csemegejének ezüst tetejét (szinte hallom, amint nagyot nyel mozdulataimat követve, tegnap óta nem ehetett), felhalmazva érzem magam az élet mentésének jogán.

Nagyanyám váratlan erőfeszítéssel feltápáskodik a fotelból, görnyedten és fűgén eltűnik a belső szobában. Markában bankjegyekkel jelenik meg, ami kettős csoda, hiszen nemcsak hogy rendkívül fukar (az ár-emelkedésekről mai napig nem tud, nála húsz forintot áll egy kiló kenyér árfolyama), de el is dugdossa nyugdíjait, hogy maga sem találja meg. Egy családi házkutatás során félautónyi összeget gyűjtöttünk össze anyámmal lyukas harisnyákból, ágymatracokból és egyébünnen. Ez persze most nem számít. Köszönetet morogva, számolatlan teszem zsebre a pénzt, időközben már a kabátba is belebújtam.

– Azok a rokonok nem látszanak hazugnak. A lényeg, hogy közömbösek legyenek. Levelet ne írj, arra odafigyelnek, csak képeslapot.

Bólintok, fejembe nyomom a kalapot, megcsókolom nagyanyámat. A kapuban állva először csak nézem a járőrelőket, válogatok, ki ilyen, ki olyan, ki közömbös. Kitől mit várhatok. Aztán nekiindulok. Az álldogálással csak felhívnam magamra a figyelmet.